Sadankomitea
Committee of 100 in Finland

Lausunto
VNS 8/2021 vp
6.10.2021

Asiantuntijanlausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle

Valtioneuvoston puolustusselonteko: Taloudelliset voimavarat

Sadankomitea kiittää mahdollisuudesta lausua koskien valtioneuvoston puolustusselontekoa. Asiantuntijalausunto keskittyy pyydettynä taloudellisiin voimavaroihin.

Suomen puolustusbudjetti on kansainvälisesti vertailtuna korkea, vuonna 2021 BKT-osuus on 2,1 prosenttia ja se tulee strategisten hankkeiden myötä vielä kasvamaan. Maailman sotilasmenot olivat viime vuonna 1640 miljardia euroa, kasvua oli 2,6 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Euroopan sotilasmenoissa nousua oli 4 prosenttia. Suomi tulee näillä näkymin olemaan seuraavat vuodet EU-maiden kärjessä puolustusmenoillaan. Suomi on mukana kansainvälisessä asevarustelukilvassa, mutta se ei saa johtaa kasvavaan asevarustelukierteeseen. Selonteossa sanotaan, että ”Puolustusbudjetti säilyy strategisten hankkeiden ajan korkeammalla tasolla, minkä jälkeen sen arvioidaan palaavan aiemmalle tasolle”. Puolustusmenoihin käytettävät varat niin budjetin sisä- kuin ulkopuolelta tulee olla tarkkaan harkittuja ja oikein mitoitettuja suhteessa yhteiskunnan muihin resursseihin niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä.

Laivue 2020-hanke ja HX-hanke ovat molemmat aiemman poistuvan kaluston ja suorituskyvyn korvaavia hankkeita. Eduskunta on hyväksynyt täysimääräisesti hankkeisiin kohdennettavan lisärahoituksen. Hankkeiden tarkoitus on ollut poistuvan suorituskyvyn korvaaminen, mutta todellisuudessa hankkeet suunnitellussa laajuudessaan kasvattavat suorituskykyä merkittävästi uusien tehokkaampien ja monikäyttöisempien kalustojen myötä. Suorituskyvyn merkittävä kasvu ja hankkeisiin kohdennettava merkittävä lisärahoitus tulee huomioida puolustusvoimien suorituskyvyn kokonaisarviossa ja resursseissa kokonaisvaltaisesti. Strategisten hankkeiden suorituskyvyn kasvun tulisi poistaa painetta puolustusvoimien muun suorituskyvyn kasvun osalta, tai sitten strategiset hankkeet tulee sopeuttaa vastaamaan paremmin kokonaisuutta. Ei kuitenkaan ole tarpeellista kasvattaa suorituskykyä ja kustannuksia merkittävästi kaikkien puolustusvoimien toimintamenojen ja hankintojen osalta vaan pysyä rahoituskehyksissä ja puolustuskyvyn nykyisessä tasossa.

Puolustuselonteossa on tavoite henkilöstön kasvattamiselle ja se edellyttää resurssien lisäämistä. Henkilöstön kasvattamisen sanotaan liittyvän uusien velvoitteiden hoitamiseen. Varusmiesten koulutusmäärää voisi vähentää, jolloin myös kouluttajamäärä pienenee sekä sen myötä kustannukset. Suomessa asepalveluksen suorittaa vuosittain noin 20 000 nuorta, koko ikäluokasta asepalveluksen suorittaa noin kolmannes. Koulutettavien määrä on suuri, eikä sitä tarvitse kasvattaa. Päinvastoin niin koulutettavien määrässä kuin reservin koossa olisi pienentämisen varaa. Tehokkaamman resurssien käytön kannalta sukupuolineutraali ja vapaaehtoisuuteen perustuva valikoiva asevelvollisuusjärjestelmä vastaa paremmin nykyisen toimintaympäristön vaatimuksiin.

Asevelvollisuuskomitean tavoitteet kehittämiskohteille tulee toteuttaa niin että niistä ei aiheudu merkittäviä lisäkustannuksia, vaan mahdolliset toiminnot tulee sovittaa puolustusbudjettiin. Oppivelvollisuusiän nostaminen 18 vuoteen tarjoaa entistä paremmat mahdollisuudet pitää huoli nuorten

yhdenvertaisesta osaamisesta aikuisuuden kynnyksellä. Tämä poistaa esimerkiksi tarvetta muuttaa kutsuntoja kattamaan asevelvollisuutta laajempia kysymyksiä. Kutsunnat on myös mahdollista toteuttaa kustannustehokkaasti ottamalla mallia Norjasta ja Ruotsista, missä kutsuntojen ensimmäinen vaihe tapahtuu koko ikäluokalle täysin sähköisesti.

Asevelvollisten etuuksien parantaminen on kannatettavaa ja selonteon kirjaus: ”Varusmiespalveluksessa oleville asevelvollisille ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille maksettavien päivärahojen tasoja korotetaan ja muita palveluksenaikaisia taloudellisia etuuksia kehitetään”. Tämän lisäksi on otettava huomioon kaikki asevelvollisuuden piiriin kuuluvat niin että myös siviilipalveluksen suorittavien ja muiden aseistakieltäytyjien aseman ja etuuksien parantaminen tulee huomioitua.

Puolustuksen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa tulee huomioida kansainvälinen sääntely ja Suomen tulee olla edelläkävijä autonomiset asejärjestelmät kieltävän kansainvälisen sopimuksen aikaansaamisessa. Autonomiset asejärjestelmät, jotka hyödyntävät sensoritietoa määrittääkseen, missä ja milloin voimankäyttöä kohdistetaan ihmiseen ilman ihmisen suoraa osallistumista, pelkistävät ihmisen hyökkäyskohteeksi, mikä loukkaa perustavanlaatuisesti ihmisoikeuksia. Teknologian kehityksessä ja tekoälyn hyödyntämisessä pitää olla vahva ihmisoikeusperustaisuus ja vain sellaiseen toimintaan voi ja kannattaa laittaa resursseja.

Yhteistyön ja kumppanuuksien yhteydessä selonteossa korostetaan kustannustehokkuutta; se ei saa näkyä varustautumisen lisääntymisenä vaan päinvastoin pienentämisenä. Varustautuminen ei vastaa turvallisuusuhkiin tai turvallisuusympäristön muutoksiin kuten selonteossakin huomioidaan esimerkiksi ilmastonmuutos ja kyberuhkat, vaan se enemmin kärjistää uhkia. Toimintaympäristön todellisiin vaatimuksiin vastaaminen tarkoittaa varautumista ilmastonmuutoksen vaikutusten torjuntaan, kuten lisääntyvien tartuntatautien synnyn ja leviämisen ennaltaehkäisyyn, mikä ei tapahdu sotilaallisin keinoin, vaan rahoittamalla tutkimusta ja edistämällä kansainvälistä yhteistyötä, vakautta ja vastuuta.

Puolustuksen kehittämisen tulisi tapahtua huomioiden sen vaikutukset kokonaisturvallisuuteen, aitoon tarpeeseen ja huomioiden erityisesti ilmastokysymykset. Ilmastonmuutos yhtenä suurimpana turvallisuusuhkana tulisi ottaa aiempaa vakavammin ja tarkemmin huomioon myös puolustusvoimissa.

Puolustusvoimien merkittävimmät ilmastovaikutukset aiheutuvat sotilasilmailusta. Noin puolet puolustusvoimien ilmastovaikutuksista muodostuu sotilasilmailussa, jonka kasvihuonekaasupäästöt ovat vuositasolla valtavat - 120 000–140 000 tonnia CO_2 e. Sotilasilmailun kuluttamasta polttoaineesta yli 90 % käytetään hävittäjäkalustolla annettavaan lentokoulutukseen. Hallinnonaloista eniten kasvihuonekaasupäästöjä julkisilla hankinnoillaan aiheutti puolustusministeriön hallinnonala.

Puolustuksen resursseja tulisi käyttää ilmastonmuutoksen torjuntaan ja varautumiseen, pelkkä sopeuttaminen ei riitä. Lisäksi pitäisi tehdä suunnitelma, miten puolustusministeriön hallinnonalan ilmastovaikutukset saataisiin merkittävään laskuun ja puolustusvoimien toiminta ilmaston kannalta kestävälle pohjalle.

Suomen Sadankomitea ry:n puolesta,

Kaisu Kinnunen puheenjohtaja

Anni Lahtinen pääsihteeri